

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ - ਸਬਦ ੧੮

ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ ਮੇਰਾ ॥

ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੬੫੮

ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ ਮੇਰਾ ॥

ਜਉ ਤੁਮ ਚੰਦ ਤਉ ਹਮ ਭਏ ਹੈ ਚਕੋਰਾ ॥੧॥

ਮਾਧਵੇ ਤੁਮ ਨ ਤੇਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਨਹੀ ਤੇਰਹਿ ॥

ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੇਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਉ ਤੁਮ ਦੀਵਰਾ ਤਉ ਹਮ ਬਾਤੀ ॥

ਜਉ ਤੁਮ ਤੀਰਥ ਤਉ ਹਮ ਜਾਤੀ ॥੨॥

ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰੀ ॥

ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੋਰਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਤੇਰੀ ॥੩॥

ਜਹ ਜਹ ਜਾਉ ਤਹਾ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ॥

ਤੁਮ ਸੇ ਠਾਕੁਰੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਵਾ ॥੪॥

ਤੁਮਰੇ ਭਜਨ ਕਟਹਿ ਜਮ ਫਾਂਸਾ ॥

ਭਗਤਿ ਹੇਤ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸਾ ॥੫॥੫॥

ਸਾਰ: ਅੰਤਰੀਵੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੇੜਤਾ ਦੀ ਇਕ ਸਹਿਜਮਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਪਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਕੁਦਰਤ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਾਂਗ ਭਾਸ਼ਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਖੇਤਰ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਰੂਪ ਇਕ ਅਣਦੇਖੇ ਬੰਧਨ ਰਾਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਪਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਹੱਦ-ਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਰਾਫ਼ਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਿਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੂਝਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਰੇਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਾਡੇ ਸਮੂਹਿਕ ਬਿਬੇਕ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ

ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਸਲ ਅਨੁਭਵ ਵਜੋਂ ਮੁੜ ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਅਮੂਰਤ ਵਿਚਾਰ ਵਜੋਂ।

ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ ਤਉ ਹਮ ਮੇਰਾ ॥

ਤੂੰ ਮੀਂਹ ਰੂਪੀ ਬੱਦਲ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੇਰਾ। ਇਹ ਭਾਵ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਉ ਤੁਮ ਚੰਦ ਤਉ ਹਮ ਭਏ ਹੈ ਚਕੋਰਾ ॥੧॥

ਜੇ ਤੂੰ ਚੰਨ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਕੋਰਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵੱਲ ਉਸ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
(੧)

ਮਾਧਵੇ ਤੁਮ ਨ ਤੇਰਹੁ ਤਉ ਹਮ ਨਹੀ ਤੇਰਹਿ ॥

ਹੇ ਪਿਆਰੀ ਚੇਤਨਾ, ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋੜੇਗੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਾਂਗਾ। ਇਹ ਉਸ ਆਪਸੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਧਕ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤੁਮ ਸਿਉ ਤੇਰਿ ਕਵਨ ਸਿਉ ਜੋਰਹਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਦੇਵਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜਾਂਗਾ? ਇਹ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸੱਚਾਈ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜੁੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਜਉ ਤੁਮ ਦੀਵਰਾ ਤਉ ਹਮ ਬਾਤੀ ॥

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦੀਵਾ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰਲੀ ਬੱਤੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਈਵਾਲੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਜਉ ਤੁਮ ਤੀਰਥ ਤਉ ਹਮ ਜਾਤੀ ॥੨॥

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨ ਹੋ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਵ ਮਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭੂਗੋਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਸਰੋਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (੨)

ਸਾਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੇਰੀ ॥

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਏਕੀਕਰਨ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਮ ਸਿਉ ਜੇਰਿ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਤੇਰੀ ॥੩॥

ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲਗਾਵ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਭਰਮਪੂਰਨ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। (੩)

ਜਹ ਜਹ ਜਾਉ ਤਹਾ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ॥

ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਉਭਾਰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਮ ਸੇ ਠਾਕੁਰੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਵਾ ॥੪॥

ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸਤਾ ਹੋ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇੰਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਵੈਤ ਰਹਿਤ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਅੰਤਮ ਸਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਾਂ। (੪)

ਤੁਮਰੇ ਭਜਨ ਕਟਹਿ ਜਮ ਫਾਂਸਾ ॥

ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਨਾਲ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਪਕੜ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਗਤਿ ਹੇਤ ਗਾਵੈ ਰਵਿਦਾਸਾ ॥੫॥੫॥

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ, ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਰਵਵਿਆਪਕਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵੀ ਸੂਝਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। (੫)(੫)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਹ ਜਾਂ ਭਟਕਾਣਾਵਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਡਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਰਿਆ ਸਰਵਵਿਆਪਕਤਾ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹਰ ਸਮਝੋਤੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸੱਚਾਈ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਅਨੰਤ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਸਰੋਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com